

728. Tängby, Lund, Löts sn.

Pl. 66.

Litteratur: A. E. Törnebohm, Några ord till upplysning om bladet »Fånö» (1863), s. 42; P. Pehrsson, En nyfunnen runsten (i: UFT h. 17, 1895), s. 217; R. Odencrantz, Meddelande 1930 (n:r 4570/30, ATA).

Äldre avbildningar: C. M. Bolm, teckning 1880 (ATA); Odencrantz, foto 1930 (ATA).

Den ristade stenen ligger i skogskanten 300 m. S om V. Tängby, 200 m. ÖSÖ om hemmanet Lund. Platsen är utmärkt på Geologiska kartbladet »Fånö».

Den första uppgiften om denna sten finnes på det ovan nämnda kartbladet; den geologiska undersökningen utfördes 1859 och 1862. I beskrivningen till Fånöbladet meddelar A. E. Törnebohm, att en runsten finnes »i skogskanten S.V. om Tängby». Stenen avritas år 1880 av C. M. Bolm, som på bilden antecknar: »En hittills onämnd Ristning.» Femton år senare nämnes stenen av Per Pehrsson i en uppsats i UFT (1895): »En mindre sten låg i en skogsdunge; den var försedd med slingor, men så vidt jag kunde se, utan runtecken. Den var känd af gårdsbrukaren; för ett par tre tiotal år sedan hade där varit någon, som undersökt den och ritat af den.¹ Jag har ej kunnat finna någon anteckning därom i de runurkunder, som stått mig till buds, hvadan dess upptäckt näppeligen blifvit offentliggjord.» Stenen omnämnes slutligen av R. Odencrantz 1930: »I västra sluttningen av skogsbacken SO om Lund.» Odencrantz tillägger: »Blocket är spräckt på längden, varför det väl blifvit kasserat som runsten.»

Grå granit. Den ristade sidans höjd 2,07 m., bredd 1,55 m. Slingorna äro djupt och kraftigt huggna utom i de hårda kvartspartierna. Genom den vänstra delen av ristningsytan går en djup spricka. Stenen har varit föga lämplig som runsten och den har med all sannolikhet aldrig rests; dess rotända är t. ex. endast 30 cm. Några runor ha aldrig huggits på stenen. Snarast skall kanske ristningen uppfattas som ett första försök av en ristare — som en förövning. Att stenen icke har fått slingorna inhuggna under senare tid är nämligen troligt. Ristningar från nyare tid ha en helt annan huggningsteknik än den som utmärker U 728.

729. Ågersta, Löts sn.

Pl. 67, 68.

Litteratur: B 584, L 692, D 1: 67. Ransakningarna 1667—84; J. Peringskiöld, Monumenta 1 (31), Monumenta 4, bl. 23; C. Enbergh, Karta över Hummelsta by 1702 (B/46 7¹ i LSA); N. R. Brocman, Sagan om Ingvar Widtfarne (1762), s. 278; J. G. Liljegren, Run-Lära (1832), s. 83; C. C. Rafn, Runeindskrift i Piræus (1856), s. 165 f.; R. Dybeck, Löths socken (ATA), Reseberättelse 1860, s. 13 f., 1863, s. 16 (ATA), Runa (fol.) h. 1 (1865), s. 13; S. Grundtvig i (Dansk) Historisk Tidsskrift, Bd 5 (1866—67), s. 602; UFT h. 6 (1877), s. 12 f.; G. Vigfusson och F. Y. Powell, Corpus Poeticum Boreale I (1883), s. 370 f., s. 571; Per Pehrsson, Brev till A. Hazelius den 20/4 1894 (avskrift i ATA); E. Brate och S. Bugge, Runverser (ATS 10), s. 130 f.; A. Kock, Anmärkningar till läran om *u*-omljudet (i: ANF 10, 1894), s. 300; O. von Friesen, Anteckningar 1908 (UUB), Upplands runstenar (1913), s. 23, 60, 61, Artikeln Balle (i: Svenskt biografiskt lexikon 2, s. 621), Runorna i Sverige, 3. uppl. (1928), s. 69, Bynamn på de uppländska runstenarna (i: Namn och Bygd 18, 1930), s. 90, Runorna (1933), s. 213; O. Montelius, Sveriges historia till våra dagar 1 (1919), s. 421; E. Brate, Pireus-lejonets runinskrift (i: ATS 20:3), s. 11, Sveriges runinskrifter (1922), s. 78, Svenska runristare (1925), s. 54; H. Brix, Studier i nordisk Runemagi (1928), s. 50 f., Systematiske Beregninger (1932), s. 164 f.; R. Steffen i Svenska litteraturens historia 1 (1929), s. 32; Magnus Olsen, Rúnar er ristur rýnastir menn (i: NTfS, bd 5, 1932), s. 175 f.; G. Mattsson, Konjunktiven i fornsvenskan (1933), s. 20, 123; H. Pipping, Gömda bindrunor (SNF 23:2, 1933), s. 2 f., Bokstavsräkning i runskrift (i: APfS, bd 10, 1935—36), s. 82; A. Lindblom, Sveriges konsthistoria (1944), s. 34; E. Hjärne, Märke, män och mästare (i: Saga och sed 1945), s. 64; Carl J. S. Marstrander, Joruns inskrift på Alstadstenen (i: NTfS, bd 14, 1947), s. 273, 290; Cl. Witthoff, Ågersta-stenen (uppsats för nordiska proseminariet vid Stockholms Högskola 1948, ATA).

¹ Denna uppgift av »gårdsbrukaren» syftar sannolikt på C. M. Bolms besök.

Äldre avbildningar: P. Helgonius och J. Hadorph, träsnitt (i Peringskiölds Monumenta 4 och B 584); Dybeck, D 1: 67; von Friesen, foto (i Upplands runstenar, Runorna i Sverige, Runorna, Sveriges historia till våra dagar I, 1919, s. 421, Nordisk familjebok, 3. uppl., art. Runor, Brates Sverges runinskrifter samt i Magnus Olsens a. a. s. 175).

Runstenen står 100 m. S om Ågersta södra gård, 15 m. Ö om en liten väg till Hummelsta, 3 m. V om en åker. NV om runstenen finnes ett gravfält. Platsen är utmärkt på Geologiska kartbladet »Fånö».

Ransakningarna (1672) ange stenens plats på följande sätt: »Noch i Hummelsta Giärdet, Norr ifrån byen i een backa, finnes een Runesteen, widh pass 2 al:^r oppom Jorden, med Skriff^t på, hwadh den betyder weet ingen.» — På träsnittet i Peringskiölds *Monumenta* 4 finnes bläckanteckningen »Hummelstad gärde» (B 584: »Hummelsta gärde»; L 692: »Hummelstads gärde»). I *Monumenta* 1 återfinnes den betydelsefulla uppgiften, att runstenen står vid Hummelsta, »i Gärdzhörnet» som »råaskillnat», se nedan s. 265. — I *Sveriges runurkunder* skriver Dybeck: »Ågerstads by ligger på och upptager större delen af en ansenlig höjd med sträckning mellan norr och söder. Mellan gårdarne synas talrika grafkullar och stensättningar, många skadade.¹ Den präktige runstenen, hvilken utgör omkring hälften af en stor vräk(s)ten, hvars andra del finnes några alnar från honom, är mot höjdens östra sluttning åt Hummelstad. En nu förlagd väg har strukit förbi runstenen i riktning mot sistnämnde by.» I sin reseberättelse för år 1863 skriver Dybeck: »Ågerstadsstenen, en vräksten i byn ... bör snarligen omhägnas, ty inskriften skadas mer och mer af okynnige personer. En gammal man uppgaf nu efter sine förfäder inskriftens innehåll, hvilket skulle vara detta:

Här ligger Salwer den rika,
bror ligger tvärt öfver vika.²

Brodren skulle nämligen fått sin graf någonstädes der nu Fånö gärde är (då Fånövikens sträckt sig längre norr ut mot Linsunda). En runsten sades vara äfven der» (se ovan s. 252). Per Pehrsson skriver i ett brev (²⁰/₄ 1894) till A. Hazelius, som hade begärt uppgift på runstenar i Löts socken, som skulle kunna flyttas till Skansen: »I Hummelsta finnes en sten, som väl näppligen torde kunna begäras, då den är väl vårdad och tillika innehåller själfva ortens gamla namn, Agurstad, nu Ågersta. Den är dock en af de allra vackraste och synnerligen prydlig men likväl möjlig att flytta. Den är två meter hög ofvan jord. Markens egare är Brukspatron H. Tamm å Fånö.» O. von Friesen, som undersökte Ågersta-stenen den ¹/₆ 1908, beskriver dess läge: »På Ågersta' byhöjds östra sluttning mot Hummelstad (Flyttblock).» — Den »vräksten» som Dybeck talar om och som ursprungligen skulle ha utgjort en del av stenblocket (se ovan), är numera försvunnen. Emellertid finnes 15 m. NV om blocket en samling sprängsten, vilken sannolikt utgör dess rester. »Vrækstenen» har troligen sprängts i samband med uppodling av åkern intill runstenen.

Grå granit. Höjd 2,07 m., bredd (på mitten) 2 m. Ristningsytan är jämn. Dybeck anmärker (D 1: 76): »Stenens ristade sida är öfverallt slät, som vore hon huggen; men är det icke.» Ristningen är djupt och tydligt huggen samt genomgående väl bevarad.

Inskrift:

·	uipugsi	·	lit	·	raisa	·	stain	·	piasn	·	iftir	·	seref	·	fapur	·	sen	·	koþan	·	han	·	byki	·	agurstam	·	hier mn	·
	5		10		15		20		25		30		35		40		45		50		55		60		65			
stanta	·	stan	·	mipli	·	bua	·	raþi	·	tekr	·	þar	·	ryn si	·	runum	·	þim sum	·	bali	·	risti	·					
70		75		80		85		90		95		100		105		110		115		120								

¹ I en not tillfogar Dybeck, att »flere graffynd äro här gjorda, äfven under sednare åren.»

² Samma uppgift lämnades mig av en gammal kvinna år 1946.

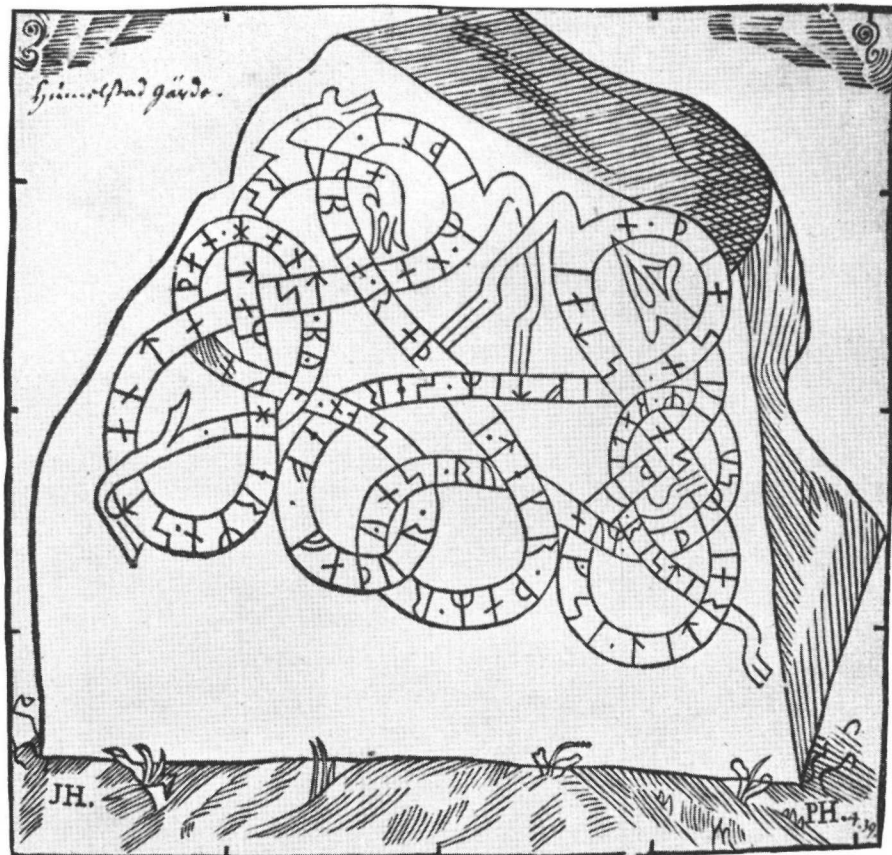

Fig. 161. U 729. Ågersta, Löts sn. Efter B 584.

Vidhugsi let reisa stein þenna æftir Særaef, faður sinn goðan. Hann byggi i Agursta(ðu)m.

Hier mun standa steinn miðli byia.

*Ræði drængur þar rynn se
runum þeim, sum Balli risti.*

»Vidhugse lät resa denna sten efter Säreve, sin gode fader. Han bodde i Ågersta.

Här skall stenen stå mellan byarna.

Råde den man, som runvis är,
de runorna, som Balle ristat.»

Till läsningen: Inskriftens båda slingor börja och sluta med sk. 1 **u**, som är en stupruna, har hst i en djup spricka. 2 **i** är ej stunget. 3 **p** har hst i en lång spricka. 4 **u** är ej stunget. 5 **g** är tydligt stunget. 9 **i** är ej stunget. 16 **s** är något skadat vid första ledens mötespunkt med andra leden. 23 **a** och 25 **n** äro felristade, sannolikt på grund av att slingan här svänger. Sk efter 25 **n** är djupt och tydligt men lätt skadat nedtill av en spricka i stenen. 26 **i** är ej stunget. 32 **e**, 34 **e** och 42 **e** äro tydligt stungna; likaså 53 **y** och 57 **g**. 60 **s** har förlorat nedersta leden i en djup flagring. 66 **e** är tydligt. Sk saknas efter 67 **r**. 79 **n** är skadat på mitten genom flagring; bst är dock fullt synlig i skadans botten. Efter 79 **n** är ristningsytan avflagrad, varvid ett sk har gått förlorat; det är utsatt i läsningen. I 85 **b** är undre bst skadad nedtill. 86 **u** är ej stunget. Sk saknas efter 101 **n** och efter 111 **m**. 117 **i** är stupruna.

Hadorph och Helgonius (B 584): Sk är uteglömt i inskriftens början, efter 10 t och 15 a, före 56 a, efter 63 m och efter 75 a; efter 79 n fanns sk kvar, jfr ovan; sk har uteglömts efter 123 i. I 42 e är pricken uppfattad som en kort bst t. h. om hst. 54 n, med ensidig bst. 57 k. — Dybeck, som läser inskriften riktigt, kommenterar sin läsning: »Ristningen har två stuprunor: första u i uipugsi och l i bali, båda törhända af misstag stjelpta. Äfven förekommer ristfelet piasn för pinsa.» — von Friesen: Vid translittereringen i *Upplands runstenar* uteglöms sk i inskriftens början samt återges av misstag 100 y som u; felen återkomma hos Brate (i *Sverges runinskrifter* och i *Svenska runristare*) och hos Brix (i *Studier i nordisk Runemagi*). Vid återgivandet av läsningen i *Svenska runristare* insmyga sig ytterligare två fel: milpi i st. f. mipli och sk efter 101 n.

Det är ingalunda förvånande, att Ågersta-stenen har tilldragit sig ett stort intresse. Den tidigaste tolkningen av inskriften lämnar N. R. Brocman (1762): »Widöxe lät resa denne Sten efter Seref sin gode Fader. Han bygde Åkersta. Här mände han stånda Stenen mellan Byarne. Sedan ret Thor Runsse honom med Runor, och Bale risti.» Brocman tänker sig, att denne »Thor Runsse» kan ha varit den kände isländske »runmästaren» Torodd Gamlason. Som synes av denna tolkning, är det inskriftens senare del, runföljden 88—123, som har varit svår att komma till rätta med. Liljegren uppdelar i *Run-Lära* denna del av inskriften på följande sätt:

— — —
 rápi tekr;
 þar Rýns i
 Runum þimsum
 Bali risti.

Strofen tolkas av honom:

»Här mänd' Stånda
 Sten mellan gårdarna
 radad täckt;
 sådant Rönes i
 Runor dessa,
 Bale ristade.»

I *Runeindskrift i Pireus* (1856) ger Rafn sin tolkning:

»Vipugsi lèt reisa stein þensa
 eftir Seref, faþur sinn góþan;
 hann bý á Akurstaðum.
 Hjer má standa
 steinn mipli búá;
 rápi tekr
 þar rýns í
 rúnum þeim sum
 Bali risti.

Vidugse lod reise denne Steen
 efter sin gode Fader Seref;
 han boede paa Akurstad.
 Her skal stande
 Stenen mellem Gaardene;
 det er begrundet
 hvad der kundgjøres i
 disse Runer,
 Bale ristede.»

Rafn kommenterar sin tolkning på följande punkter: »BÝ, svarende til isl. bjó, imperf. — BÚA, gen. pl. af bú, Gaard, eller af búi, Grande, Nabo. — RÁPI TEKR, 'þat tekr rápi', det har Grund. — ÞAR af samme Mening som ÞATS, þat es. — RÝNS for rýnisk, af rýna, optegne, kundgjøre.» Rafn medger, att »Fortolkningen er noget usikker».

C. Säves förslag till översättning av inskriften återfinnes i *UFT* h. 6, 1877. Han uppfattar runföljden 88—91 rápi som motsvarande »det Isl. ráði, orne, och betyder således här ett i folk-

tron befintligt andeväsen, som uppenbarar sig i skepnaden af ett svin. Hit hör Småländska folktron på andeväsendet *glosen*.» Runföljden 99—103 **ryn si** fattar Säve som pres. konj. av verbet *runsa*; ordet »betyder egentligen bringa i oordning, rubba, förstöra». Säves tolkning av runstrofen kommer sålunda att lyda:

»Här monde stånda
Sten mellan gårdar.
Odjuret tager
Dem, som oskära
Dessa runor.
Bale dem riste.»

I *Runverser* behandlas inskriften av E. Brate och S. Bugge; den förre anmärker gentemot den senast anförda tolkningen av **raþi · tekr**, att man »väntar konjunktivus i en sådan sats... Vidare känner jag ej eljes någon form af dem. pron. 'denne' med sådan dubbelböjning som **pimsum** skulle hafva, hvarför det synes mera metodiskt att fatta dessa ord som: *rúnum þeim sum*... 'de runor, som...' Slutligen passar ej den af Oxf. angifna bet. på isl. *runsa* väl till den af Säve antagna, ej heller vet jag, i hvad mån tillvaron af det svinlika andeväsendet kan vara bevisad.» Brate avvisar också Liljegrens ovan citerade tolkning »radad täckt» o. s. v. Något eget tolkningsförslag framlägger icke Brate; han kan »ej sjelf lösa svårigheten, utan hänvisar till prof. Bugges tolkning». Denna hade i korthet framlagts redan i Vigfussons och Powels *Corpus Poeticum Boreale* (1883): »Bugge comments and renders» runföljden 88—123 »*Read, whose is skilled in Runes, these tongs (twisted Runes) that Bali carved! taking 'tekr' = tengr, and pimsum as two words. However, a verb runsa, governing dative (to confound, disturb), is found in Sverr S...*» Vigfusson (a. a. s. 370 f.): »Here shall stand the stone between the farms. Devil take him that disturbs these runes.» I *Runverser* behandlar Bugge inskriften mera ingående. Han återger där runföljden 88—123 på följande sätt:

ráði tengr
þár rynn sei
rúnum þém
sum Bæli risti.

Stycket översattes: »Den som rynekyndig er, tyde de Runeslyngningar, som **bali** ristede.» Bugges kommentar av denna del av inskriften lyder: »**raþi** Præs. Conj. af Vb. *ráða*, tyde, læse... **tekr**, *tengr* = isl. *tengr*, glsv. *tengir*..., Acc. pl. af *tong*, Tang. Dette Ord betyder ogsaa 'Læssetræ' (hvormed Læsset sammenpresses), og deraf er afledet *tengja*, binde... Her i Runeindskriften betegner *tengr* de meget indviklede Slyngninger, der omfattede hinanden og slynge sig ind mellem hinanden. Dette maatte gjøre Læsningen vanskelig ogsaa for Runeristerens Samtidige.»

þar vill Bugge, säkerligen riktigt, förklara »som en yngre Form enstydig med *sár*... *þ* i Fremlyden istedenfor *s* skyldes Indflydelse fra de andre Casusformer...» Mindre sannolikt anser Bugge vara »at tolke **þar** som Adverb. *þá* med det relative *er*. Da maatte til Verbet i 3:dje Person tænkes et ubestemt Subject, som ikke var udtrykt: 'man tyde Slyngningerne da naar man er runekyndig'.

Runföljden 99—103 **rynsi** uppdelar Bugge i två ord; **ryn**, som han uppfattar som adj. *rynn* 'runkunnig' och **si**, som är 3 pers. sg. pres. av verbet 'vara'. Detta tolkningsförslag är otvivelaktigt riktigt. Om adj. *rynn* se Magnus Olsen, a. a. s. 168 och Sö 56, s. 375 f.

Endast på en punkt avviker O. v. Friesens tolkning från Bugges, nämligen beträffande runföljden 92—95 **tekr**. v. Friesen tolkar det som *drængr* (se *Upplands runstenar*, 1913, s. 60) och

räknar alltså med en felristning: **tekr** i st. f. **trekr**. Brate fasthåller, av översättningen att döma, vid Bugges tolkning också på denna punkt:

.....
 »Ristningen tyde,
 den runkunnig är
 i fråga om runor,
 som Balle ristat.»

I *ATS* 20: 3 och *Svenska runristare* (1925) avvisar Brate förslaget att uppfatta **tekr** som felristning: »O. v. Friesen antager **tekr** stå för **trekr** *drængr*, vilket synes vara en mindre passande användning av detta ord, som i sig självt innebär berömmelse för manhaftighet.» Icke heller H. Pipping godtager v. Friesens förslag. Pipping skriver (*SNF* 23: 2, s. 5 f.): »Ifall en runa här överhoppats, har det skett med avsikt, ty formen **trekr** skulle ha rubbat Balles talsystem. Men det synes mig möjligt att lämna läsningen **tekr** orubbad. Jag kan gott förstå, att von Friesen ratat alla de olika förslag att tolka **tekr**, som framställts av Liljegren . . ., Lindal (Säve?) och Bugge . . . I motsats till Brate . . . kan jag icke heller anse, att ordet *drængr* . . . här vore olämpligt anbragt. En skicklig runläsare kan väl betecknas som en 'duktig karl'. Men utan nödtvång bör man icke ändra texten, och det synes mig, att läsningen **tekr** ger en god mening. Runsättningen **tekr** kan sättas lika med *tængr*, utan att man med Bugge uppfattar ordet som en form av fsv. *tang* 'tång', här syftande på runslingorna. Formen *tængr* kan hava uppkommit av ett äldre **tængör* . . . Fvn. *tengör* adj. betyder enligt Fritzner . . . 'beslägtet med en'. Man kan mycket väl förstå, att ristaren närmast vände sig till den bortgångnes släktingar med en uppmaning att försöka tolka inskriften.»

Trots de invändningar, som sålunda ha gjorts mot förslaget att uppfatta **tekr** som felristning för **trekr**, förefaller denna lösning avgjort rimligast. Vad utelämnandet av r-runan beträffar, förtjänar det att framhållas, att Balle på den närbelägna U 721, Löts kyrka, i två fall utelämnar r: **hulmfipar** *Holmfriðar*, **boþur** *broður*.

Runföljden 1—7 **uipugsi** återger med all sannolikhet ett eljest icke belagt mansnamn *Vidhugsi*.

Faderns namn, **seref** (ack), »översattes» i *UFT* med »Seref (= Segerräf eller Sjöräf?)». Bugge anser, att namnet skall uppfattas som *Sigræifr*: »Navnet synes mig sikkert *Sigræifr*, sammensat med Adject. *ræifr*, munter, der ogsaa danner andet Led i andre Mandsnavne . . .» (*Runverser*, s. 132). Att faderns namn skall återges *Seræifr*, är emellertid tämligen klart. *Seræifr* är visserligen ovanligare än *Sigræifr*, men det är säkert styrkt, se Sö 293, 297 samt E. Wessén, *Nordiska namnstudier*, s. 108.

Runföljden 56—63 **agurstam** återger givetvis ett *Agursta(ðu)m*. U. W. Dieterich, som utgick från Hadorphs oriktiga läsning **akurstam**, menar, att ortnamnet är »zusammengesetzt aus *Akr* und *Staþr*» (*Runen-Wörterbuch*, s. 239). Läsningen med **g** är emellertid säker; Bugge (*Runverser*, s. 132) förmodar därför, att ortnamnet »er opstaaet af *Ágautsstaðir* . . . Regelret blev den oprindelige Navneform ændret til *Águsstaðir*. Foran *st* eller *s* i Forbindelse med en anden Konsonant eller *ss* i Indlyd trænger sig let et *r* ind . . . Ifølge denne Tendens blev *Águsstaðir* til *Águrstaðir* under Medvirkning af en uklar Tankeforbindelse med *áker*.» Axel Kock invänder (i *ANF* 10, 1894), att Bugges förklaring är »tvivelaktig, eftersom första kompositionsleden är tämligen olik ordet *áker* (fsv. *äkr*)». Kock anser det däremot »möjligt, att i **agurstam** föreligger såsom första kompositionsled det i *Landnáma* mötande mansnamnet *Qgurr*. I runinskrifternas språk skulle detta i Sverige heta just *Aghur(staþir)*, eftersom man i svenska rspr. ej hade det yngre enkla omljudet. Senare blev . . . *Aghurstaþir* (dat. **agurstam**) till **Aghurstaþir*, hvarefter senare **Aghurstaþir* gav det nysv. *Ågerstad* med ett enhetligt ljud i första stavelsen.» v. Friesen behandlar ortnamnet i *Namn och Bygd* 1930: »Första leden torde innehålla ett vedernamn *aghur* m. 'abborre' = fornorska *qgurr*, *qgr* m. 'kungsfisk' . . .»

Ortnamnet skrives *in auarstum* år 1346 (*SD* 5, s. 529, or.), *i Agharstum* 1367 (*SRP* n:r 766), *i agastom, agasta* (ack.) ^{18/6} 1427 Sthlm otr. dipl. i RA.

Runföljden 64—87 **hier mn · stanta · stan · (mippli · bua)** har som bekant motsvarigheter på flera andra håll, se U 707. Om **hier**, se U 225 (s. 365). Orden **mippli · bua** ange säkerligen Ågersta-stenens egenskap av gränssten mellan Hummelsta och Ågersta ägor. Före laga skiftet 1856 gick nämligen gränsen »mellan byarna» just där runstenen står, jfr den ovan s. 260 återgivna uppgiften om att stenen har stått »i Gärdzhörnet» som »råaskillnat», samt ägokartan från år 1702; U 706, 723—725 ha haft samma uppgift. Om runstenar som gränsmärken se *Södermanlands runinskrifter*, Inledning § 52 och s. 382 f. (Sö 73).

H. Brix har velat visa, att i Ågersta-stenens inskrift runornas antal är magiskt beräknat. Detsamma försöker Magnus Olsen i *NTfS* 1932 och Hugo Pipping i *SNF* 1933.¹

De två banddjuren, som vardera ringla sig i fyra runda öglor, äro utomordentligt skickligt anpassade efter stenens form. »De på Ågerstastenen som runram brukade djuren äro en friare utveckling av den ornamentik som består av ringlande, i åttor lagda djurslingor och som på Balles tidigare ristningar fyller stenens yta inom ett par efter stenens konturer lagda rundjur eller ett rundat runband av Livstens typ» (v. Friesen, *Runorna*, 1933, s. 213 f.). Om Balles ristningar i Trögd se ovan s. 201.

730. Grillby, Villberga sn.

Litteratur: B 598, L 679. Ransakningarna 1667—84; J. Peringskiöld, *Monumenta* 4, bl. 18.

Avbildning: P. Helgonius och J. Hadorph, träsnitt (i Peringskiölds *Monumenta* och B 598).

Runstenen, som länge har varit försvunnen, fanns enligt *Ransakningarna* »Hoos Johan Olofssons Änckia i Grilleby ... i fäagården, Uth medh Mannegårdz Balcken ståendes, på een

¹ Magnus Olsen skriver (a. a. s. 174 f.): »Hvad vi ellers vet om runekunst i oldtiden og den eldste historiske tid gir oss lov til å betrakte de tilsiktede tallforhold, bygget over den eldre og den yngre runerekkes tall, 24 og 16, som noget særdeles vesentlig. I disse tall hadde man alle de 24 — eller de 16 — stavers kraft koncentrert. De var selve stavrekken, løftet op i den oversanselige verden. Der blev de »sendt på vide veier» (Sigrdrifumál 18), for å skade eller gagne ved sin trolldomsmakt, der bestod de gennem tiderne og kunde sikre evig varighet for den gjenstand hvor de blev ristet. Det er denne siste side ved runenes magiske kraft som blir særlig å betone, hvor vi ved den historiske tids begynnelse har å gjøre med en runerekke som så å si har gjemt sig bort inne mellem stavene på en minne-sten. Den som kan runekunsten, skal for eget vedkommende kunne svare ja på Hávamál's spørsmål (str. 144): »Vet du hvorledes man skal riste? vet du hvorledes man skal råde (tyde)?» Og han lar spørsmålet gå videre til enhver som står likeoverfor hans ristning. Det gjelder om å »råde runene», om å finne frem også til det skjulte i innskriften. Kappestrid hører til i runeidretten. Den kyndigste er den sterkeste. Runemesteren skal ha selvfølelse: »stenen skal stå», »råde den som kan, disse runor». Han kan, som på Fyrby-stenen (= Sö 56), tale i direkte ord om sin runekyndighet. Eller han kan prise sitt verk idet han samtidig retter eggende ord til de andre. Det er en sådan henvendelse til andre runekyndige vi leser på ... *Ågersta-stenen* ...» Magnus Olsen delar innskriften i två huvudavsnitt: runföljden 1—63, den prosaiska delen, och 64—123, den poetiska. Dessa båda huvudgrupper uppdelas i vardera två avsnitt på följande sätt: runföljden 1—48 = 48 runor, 49—63 = 15 runor; 64—87 = 24 runor (12 + 12), 88—123 = 36 runor (8 + 8 + 8 + 12). Olsen slutar: »Således har vi atter i en svensk runeinnskrift som inneholder ordet *ryjn*, funnet eksempel på tilsiktede tallforhold. Det skal tilføies at de to innskrifter vi her har behandlet, er de eneste i Sverige hvor dette ord med sannsynlighet er påvist. Dette er en omstendighet som må synes egnet til å bestyrke oss i den opfatning at sådan runekunst her virkelig har kunnet konstateres.» H. Pipping (a. a. s. 9 ff.) har »utan tvekan godtagit det væsentliga av hans (= M. Olsens) undersøkingar rörande runristarnas siffermagi». Pipping för sin del finner i Ågersta-ristningen »ett tydligt bemödande att få fram multipler av talet 4». Pipping fäster särskild vikt vid det förhållandet, »att alla sex versraderna ge siffror divisibla med 4». Att detta icke beror på en slump söker Pipping visa genom att räkna runantalet i versrader hörande till ett antal runinskrifter. Pipping sammanfattar sin uppfattning i följande fem punkter: »1. att Balle vid ristandet av Ågersta-inskriften känt sig bunden av ett siffer-system, samt att han för att kunna genomföra systemet 2. tecknat ljudförbindelsen mu med m och 3. låtit **stan** växla med **stain**; 4. att m kan betraktas som en gömd bindruna för mu och 5. att a kan betraktas som en gömd bindruna för ai.»